

Correctievoorschrift HAVO

2015

tijdvak 1

filosofie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 42 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Fort Europa

1 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van de wet van de zee als een positieve plicht: de wet van de zee spoort aan mensen in nood te helpen en is daarmee een actieve plicht die het welzijn van anderen bevordert 1
- een argumentatie dat de vissers volgens Singer de positieve plicht hebben de illegale immigranten op zee te helpen omdat we het lijden van anderen moeten verhelpen 1
- een argumentatie dat de vissers volgens Nozick alleen de negatieve plicht hebben om anderen niet te schaden en dus niet verplicht zijn de illegale immigranten op zee te helpen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De wet van de zee kan het beste worden begrepen als een positieve plicht. De wet van de zee verplicht je om mensen in nood te helpen. Het is een actieve plicht die het welzijn van anderen bevordert 1
- Singer zou vinden dat de vissers de immigranten op zee moeten helpen. Volgens Singer hebben wij de positieve plicht om het lijden van anderen te verhelpen, tot op het punt dat ons offer groter wordt dan het leed van het slachtoffer. De vissers kunnen de immigranten helpen zonder hun eigen leven in gevaar te brengen, dus zijn zij volgens Singer verplicht hulp te bieden 1
- Nozick zou vinden dat de vissers niet verplicht zijn de immigranten te helpen. Nozick gaat er namelijk van uit dat wij geen positieve plichten hebben. Wij hebben alleen de negatieve plicht om anderen niet te schaden. De vissers hebben de immigranten niet zelf in zee gegooid, dus zijn zij volgens Nozick niet verplicht hen te helpen 1

Vraag	Antwoord	Scores
2	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat het strafbaar stellen van hulp aan illegale immigranten in strijd is met Kants begrip van gastvrijheid: een vreemdeling heeft te allen tijde bezoekrecht en mag niet vijandelijk bejegend worden, wat wel gebeurt bij het onthouden van hulp aan mensen in nood 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat het strafbaar stellen van illegaal verblijf niet in strijd is met Kants begrip van gastvrijheid: een vreemdeling heeft geen gastrecht en mag dus niet illegaal in een land verblijven 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn volgens Kant twee soorten rechten met betrekking tot vreemdelingen: bezoekrecht en gastrecht. Vreemdelingen hebben wel het recht om een ander land te bezoeken, maar zij hebben niet zomaar het recht om in een ander land voor onbepaalde tijd te verblijven. Het strafbaar stellen van hulp aan illegalen is in strijd met Kants begrip van gastvrijheid. Vreemdelingen hebben het recht om niet vijandelijk te worden behandeld zolang zij zich goed gedragen. Wanneer je vreemdelingen in nood, zoals de verdrinkende immigranten, geen hulp biedt, is dat in feite een vijandelijke behandeling, dus in strijd met Kants begrip van gastvrijheid 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Het strafbaar stellen van illegaal verblijf is daarentegen niet in strijd met Kants begrip van gastvrijheid. Je hebt als vreemdeling volgens Kant niet zomaar het recht in een ander land te verblijven. Als je dit wel doet en dus illegaal in een land verblijft, heb je geen recht op een gastvrije behandeling. Daarom is het bestraffen van illegaal verblijf niet in strijd met Kants begrip van gastvrijheid 	1
3	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave van Hardins kritiek op het beeld van de aarde als ruimteschip: er wordt geen rekening gehouden met privaat eigendom / rijke landen zijn niet rijk genoeg om alle armen bij te staan 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met Hardins beeld van de reddingsboot dat Hardin de keuze van Filippo om de immigranten van de boot te slaan verstandiger zou vinden dan de keuze om ze te redden. Er is immers niet genoeg plaats in de boot van Filippo, net zoals er in rijke landen niet genoeg plaats is voor alle armen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg hoe het meisje de kritiek op Hardins beeld van de reddingsboot kan gebruiken om haar keuze te verdedigen: de situatie is niet een simpele keuze van helpen en omslaan of niet-helpen en iedereen laten verdrinken 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Hardin is het beeld van de aarde als ruimteschip gevaarlijk. Volgens dit beeld is de aarde namelijk van iedereen. Armen hebben dan evenveel recht op basisgoederen als voedsel en water. Volgens Hardin houdt het beeld van de aarde als ruimteschip echter geen rekening met privaat bezit. Moet de rijkdom van de rijken zomaar afgepakt worden? Bovendien zijn rijke landen volgens hem niet rijk genoeg om alle armen van de wereld toe te laten of te helpen 1
- Hardin zegt dat we de situatie van de wereld beter kunnen zien als een reddingsboot waarin niet genoeg plaats is voor alle drenkelingen. Sommige mensen zitten nu eenmaal al in de reddingsboot en andere niet. Bovendien kun je niet iedereen helpen, want dan zinkt de reddingsboot. Daarom zou Hardin het gedrag van Filippo verstandiger vinden. Zijn bootje dreigt namelijk om te slaan door de drenkelingen. Als hij hen niet verjaagt, zinkt het bootje en dan is de ellende uiteindelijk nog groter 1
- Toch is er ook kritiek te geven op het beeld van de reddingsboot. Dit beeld is te simpel voor het complexe probleem van armoede. Het is niet een simpele kwestie van in of uit de boot. Daarom is de keuze van het meisje om wel te helpen te rechtvaardigen. Filippo en het meisje kunnen actief bijdragen aan het redden van de drenkelingen. Ze zouden bijvoorbeeld een deel van de drenkelingen mee kunnen nemen of de kustwacht kunnen waarschuwen 1

4 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg of Amadou arm is volgens Maslows definitie van armoede: als armoede het gebrek aan vervulling van fysieke levensbehoeften en veiligheid is dan is Amadou niet arm, omdat hij over de minimale bestaansmiddelen beschikt 1
- een uitleg of Amadou arm is volgens Smiths definitie van armoede: als armoede het niet kunnen leiden van een eervol bestaan is dan is Amadou arm, omdat hij als illegaal van de samenleving wordt uitgesloten 1
- een argumentatie of Amadou arm is aan de hand van een consequente afweging van de definities van Maslow en Smith 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Maslow gaat in zijn definitie van armoede uit van de behoeftepiramide. Je bent volgens hem arm als je niet aan de onderste twee lagen van de piramide kunt voldoen, namelijk fysieke behoeften en veiligheid. Maslow definieert armoede als iets absoluuts, namelijk een gebrek aan minimale middelen die je nodig hebt om te bestaan. Daarom is Amadou niet arm te noemen. Uit het voorbeeld blijkt dat hij werk heeft en dat hij daardoor kan overleven. Ook al is hij illegaal, hij heeft wel voldoende bestaansmiddelen om in leven te blijven 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Smith gaat er echter van uit dat je ook arm bent als je geen eervol leven kunt leiden. Dat betekent dat je onder omstandigheden leeft waarvoor je je schaamt en anderen jou daardoor buitensluiten. Zijn definitie van armoede is dus niet absoluut maar relationeel. Amadous positie als illegaal zorgt ervoor dat hij niet normaal kan meedoen in de samenleving. Hij schaamt zich voor zijn illegaliteit, anders zou hij waarschijnlijk niet gelogen hebben tegen Agnès. En op het moment dat zij erachter komt dat hij illegaal is, wil ze hem niet meer kennen. Hij wordt door de maatschappij uitgesloten

1
 - Ik vind niet dat Amadou op basis van zijn positie als illegaal arm is. Hij heeft misschien een zwaar bestaan en moet hard werken om te overleven. Maar hij heeft inkomen en onderdak. Volgens de definitie van Maslow is hij dus niet arm. Amadou kan niet volledig meedoen in de samenleving. Maar Agnès had hem misschien ook wel afgewezen als hij een legale bouwvakker was geweest. Bovendien had hij tegen haar gelogen. Deze vorm van uitsluiting heeft in mijn ogen niets met armoede te maken. Smiths definitie van armoede vind ik in dit geval dus niet echt van toepassing

1
- of
- Ik vind dat Amadou op basis van zijn positie als illegaal wel arm is. Hij heeft dan wel onderdak en voedsel, maar zijn positie is erg kwetsbaar. Als hij zijn werk kwijtraakt of uit het pension wordt gezet, heeft hij geen enkel recht en moet hij met niets de straat op. Amadou voldoet wel aan de onderste tree van Maslows piramide, maar doordat zijn positie zo onzeker is, vind ik niet dat in de tweede behoefte van veiligheid wordt voorzien. Daarnaast zie je aan de reactie van Agnès dat een illegaal in onze samenleving niet echt meedoet. Als illegaal kun je in onze samenleving niet succesvol zijn en daarom doe je in veel opzichten niet mee

1

Opmerkingen

- *Aan een antwoord waarin wordt beargumenteerd dat Maslows definitie van armoede wel van toepassing is op de situatie van Amadou kan een scorepunt toegekend worden, mits de kandidaat duidelijk beargumenteert dat een leven in de illegaliteit een voortdurende onveiligheid met zich meebrengt.*
- *Aan een eigen argumentatieve afweging of Amadou arm is géén scorepunt toekennen als deze niet volgt uit de eerder verwoorde definities van armoede van Maslow en Smith.*

Vraag	Antwoord	Scores
5	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat in <i>Terraferma</i> een utilitaristisch mensbeeld het duidelijkst naar voren komt doordat in tekst 1 de nadruk ligt op de nood van immigranten 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat in <i>The Invader</i> een libertaristisch mensbeeld het duidelijkst naar voren komt doordat in tekst 2 de nadruk ligt op immigranten als zelfstandig handelende individuen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg aan de hand tekst 1 en 2 dat er volgens Miller geen absolute tegenstelling tussen de mensbeelden van beide films bestaat omdat mensen in nood ook zelf keuzes maken waarvoor zij verantwoordelijk zijn 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het utilitarisme gaat uit van een zo groot mogelijk geluk voor zoveel mogelijk mensen. Wij zijn volgens het utilitarisme gezamenlijk verantwoordelijk voor het totale geluk. Dit mensbeeld zie je duidelijk terug in de uitspraken van Crialese in tekst 1. Hij benadrukt dat er een band is tussen alle mensen, dat immigranten op zee in nood verkeren, en hij benadrukt dat Europa verantwoordelijk is voor het leed van de immigranten. Immigranten zijn volgens Crialese dus vooral slachtoffers die wij Europeanen moeten helpen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Het libertarisme gaat uit van mensen als vrije, autonome individuen die zelf verantwoordelijk zijn voor hun geluk. Dit mensbeeld komt duidelijk naar voren in de uitspraken van Nicolas Provost in tekst 2. In zijn film staat één individu centraal en niet een hele groep immigranten. Bovendien zegt hij dat hij zijn hoofdpersoon niet wilde afbeelden als een lijdende migrant, maar als iemand die zelf op zoek gaat naar zijn eigen geluk 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens Miller is het een kwestie van respect om mensen in nood als ‘slachtoffers’ maar ook als ‘handelende personen’ te blijven zien. Ook als mensen in nood verkeren zijn zij nog steeds zelfstandige individuen die zelf keuzes maken die voor henzelf en anderen gevolgen hebben. Daarom sluiten een utilitaristisch mensbeeld met de nadruk op solidariteit en een libertaristisch mensbeeld met de nadruk op individuele verantwoordelijkheid elkaar niet uit. Dit zie je terug in beide films. Natuurlijk moeten mensen die op zee in nood verkeren geholpen worden. Je kunt hen niet zomaar laten verdrinken. En als het waar is dat Europa medeverantwoordelijk is voor hun ellendige situatie, zoals Crialese beweert, moet Europa daar ook iets aan doen. Aan de andere kant besluiten immigranten zelf om actief op zoek te gaan naar een beter leven. Zij kiezen daarmee in zekere zin voor de gevaarlijke overtocht en een moeizaam bestaan in de illegaliteit. Het zou daarmee te eenzijdig zijn om immigranten alleen als slachtoffers te zien 	1

Opgave 2 De ongelijke verdeling van Tony's Choclonely

6 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat het principe van *suum cuique tribuere* uitgaat van een verdeling op basis van verdienste 1
- een uitleg dat Aristoteles' corrigerend recht aan de orde wordt gesteld bij de Tony-chocoladerepen aangezien het een transactie tussen cacaoboeren en multinationals betreft 1
- een uitleg dat Aristoteles' verdelende rechtvaardigheid niet van toepassing is omdat de relatie van mensen tot de verdeling van rechten en plichten in een samenleving niet aan de orde is 1
- een uitleg dat Aristoteles' algemene rechtvaardigheid niet van toepassing is omdat het gehoorzamen aan de wet niet aan de orde is 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het principe *suum cuique tribuere* betekent dat iedereen krijgt wat hij verdient. Dat wil echter niet zeggen dat iedereen hetzelfde krijgt. Het principe gaat dus niet uit van een verdeling op basis van gelijkheid, maar van een verdeling op basis van verdienste. Een faire prijs moet in overeenstemming zijn met de inspanning van de cacaoboeren en de kwaliteit van de cacao 1
- Het corrigerend recht, één van de twee vormen van speciale rechtvaardigheid bij Aristoteles, wordt aan de orde gesteld met de ongelijke verdeling van de Tony-chocoladerepen. Het betreft hier een transactie tussen mensen, zoals het geval is bij Aristoteles' corrigerend recht, namelijk een transactie tussen cacaoboeren en multinationals 1
- Aristoteles' andere vorm van speciale rechtvaardigheid is verdelende rechtvaardigheid. Daarbij gaat het om de verdeling van rechten en plichten in een staat. Hierbij gaat het zowel om de positie van zij die verdelen, als om de positie van zij die te maken hebben met de verdeling. Tussen de cacaoboeren en multinationals is de verdeling van rechten en plichten niet aan de orde 1
- Aristoteles onderscheidt ook nog algemene of wettelijke rechtvaardigheid. Hiermee doelt hij op de wetten van een staat en het gehoorzamen aan deze wetten. Ook dit is niet aan de orde tussen de cacaoboeren en multinationals 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argumentatie dat Rawls het met Emiel eens zou zijn dat er geen resultaatsverantwoordelijke is aan te wijzen voor de ongelijke verdeling van armoede en rijkdom 1
- een argumentatie dat Rawls anders dan Emiel vindt dat er wel een herstellende verantwoordelijkheid ligt bij overheden om de ongelijke startposities tussen arm en rijk te minimaliseren 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Rawls zou het goed vinden dat Emiel bij zijn verdeling van armoede en rijkdom niet uitgaat van resultaatsverantwoordelijkheid. Volgens Rawls is het niet belangrijk door wie het komt dat sommige mensen maatschappelijk en sociaal in een slechtere positie verkeren dan andere. Dat is een gegeven 1
- Maar Rawls gaat anders dan Emiel wel uit van herstellende verantwoordelijkheid. Volgens hem moet de overheid minstbesteden (armen) extra hulp bieden om de achtergestelde startposities te herstellen. In het beschreven voorbeeld met Emiel blijkt uit niets dat Emiel zich met de herstellende verantwoordelijkheid bezighoudt. In dat opzicht kijkt Rawls' opvatting af van Emiels aanpak 1

8 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van fysieke armoede als absolute armoede: fysieke armoede betreft een absoluut tekort aan de vervulling van materiële basisbehoeften 1
- een weergave van sociale armoede als relatieve armoede: sociale armoede betreft een relatief tekort aan de vervulling van sociale levensbehoeften 1
- een uitleg dat er volgens het kinderrechtenverdrag geen tegenstelling is tussen deze twee soorten armoede omdat onderwijs een sociale levensbehoefte is en een tekort daaraan in het verdrag niet onderscheiden wordt van een absoluut tekort 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Fysieke armoede als absolute armoede gaat ervan uit dat fysieke levensbehoeften zoals voedsel, kleding, onderdak en veiligheid, universele basisbehoeften zijn. Mensen bij wie deze behoeften niet bevredigd worden, leven in absolute armoede. Hun levensomstandigheden komen niet boven een minimale ondergrens van de bevrediging van fysieke behoeften uit die voor alle mensen over de hele wereld geldt 1
- Sociale armoede als relatieve armoede gaat ervan uit dat een tekort aan sociale levensbehoeften zoals een gebrek aan onderwijs, fatsoenlijk werk en erkenning van anderen, een relatief tekort is. Dit tekort is relatief ten opzichte van wat als maatgevend voor een fatsoenlijk bestaan wordt gezien in een bepaalde tijd en op een bepaalde plaats 1
- Volgens het kinderrechtenverdrag is er geen tegenstelling tussen deze twee soorten armoede. Het verdrag geldt als universeel en bijna alle landen hebben ondertekend dat kinderen bepaalde rechten hebben. Maar deze rechten die voor iedereen gelden bevatten behalve fysieke levensbehoeften ook sociale levensbehoeften zoals het recht op onderwijs, die niet van elkaar onderscheiden worden 1

9 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat het standpunt van de minister voor mensenrechten overeenkomt met Pogges standpunt dat rijke landen verantwoordelijk zijn voor de armoede in arme landen en deze dus moeten herstellen 1
- een argumentatie dat Tony's Chocolonely dit standpunt bekritiseert omdat zij uitgaan van het verklarend nationalisme, dat stelt dat armoede in een land wordt veroorzaakt door nationale factoren 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Pogge vindt dat rijke landen verantwoordelijk zijn voor de armoede in arme landen omdat rijke landen de arme landen een economisch systeem opleggen waardoor alleen de rijke landen profiteren van de natuurlijke hulpbronnen. Hierdoor ligt volgens hem de herstellende verantwoordelijkheid bij de rijke landen en de mondiale economie. De minister voor mensenrechten zal dit standpunt onderschrijven omdat zij vindt dat de verantwoordelijkheid voor de misstanden op de plantages ligt bij de macht van de internationale multinationals, bij de mondiale economie dus 1
- Tony's Chocolonely levert kritiek op het standpunt van Pogge door niet alleen tegen een faire prijs op de lange termijn in te kopen bij de cacaoboeren zelf (in zoverre volgen ze Pogge door bij te dragen aan een andere economische orde dan die waarin multinationals via tussenhandelaren prijzen bepalen), maar daarnaast te investeren in voorlichting die de nationale oorzaken van de armoede zouden kunnen aanpakken. Dat komt overeen met het verklarend nationalisme dat ervan uitgaat dat armoede wordt veroorzaakt door nationale factoren zoals een slechte infrastructuur of corruptie van politici 1

10 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat je volgens Singer de fairtrade-reep moet kopen omdat de morele plicht tot helpen onafhankelijk is van de effectiviteit van hulp 1
- een argumentatie dat het kopen van een fairtrade-reep niet per se effectief is en dus niet per se leidt tot een groter geluk voor een groter aantal mensen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Singer is het je morele plicht om te helpen en in hoeverre die hulp effectief is doet er niet toe: ook ineffectieve hulp helpt altijd wel een beetje. Volgens hem is dus in dit geval de fairtrade-reep altijd te verkiezen boven een 'gewone' chocoladereep 1
- Het utilitarisme gaat uit van het grootste geluk voor het grootst aantal mensen, daarom kijkt het utilitarisme naar de gevolgen van een handeling. In dit geval leidt het kopen van een fairtrade-reep niet automatisch tot een verbetering van de situatie van de kinderen op de cacaoplantages, terwijl die reep wel extra geld kost 1

Opgave 3 Wat is de Wat

11 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat het volgende element:

een uitleg dat Eggers zich met morele vraagstukken bezighoudt: hij vraagt zich af wat hij zelf vanuit zijn eigen normen en waarden kan betekenen om de wereld te verbeteren

voorbeeld van een goed antwoord:

Eggers geeft aan dat hij hoopvol gestemd is over de mogelijkheid om één-op-één-hulp in je leven in te passen, net zoals hijzelf iets kan betekenen voor de inwoners van het geboortedorp van Valentino. Hij houdt zich niet bezig met de vraag wie er formeel verantwoordelijk is voor de toestand in de wereld. Hij vraagt zich concreet af wat hij kan betekenen en deze vraag heeft te maken met zijn eigen normen en waarden. Daarmee is het voor Eggers een morele kwestie

12 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg waarom Eggers volgens Murphy niet meer dan een 'billijk deel' aan het goede doel hoeft te doneren: als de totale last van de gemeenschap eerlijk wordt verdeeld, wordt niemand in die gemeenschap overvraagd 1
- een argumentatie dat Kant het niet met de onderbouwing van Murphy eens zou zijn: in tegenstelling tot Murphy gaat Kant uit van een plicht die onafhankelijk is van omstandigheden of resultaat 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Murphy is de plicht om te helpen en armoede te bestrijden niet een persoonlijke verantwoordelijkheid van Eggers, maar een verantwoordelijkheid van de hele gemeenschap. Door het totaal van de nood te verdelen over het aantal leden van die gemeenschap kan een billijk deel voor het goede doel worden berekend. Volgens Murphy heeft iedereen de morele plicht zijn billijke deel bij te dragen, maar gaat die niet zwaarder wegen wanneer anderen die plicht niet nakomen 1
- Murphy's plicht tot het bijdragen van het billijke deel is gebaseerd op de gevolgen ervan. Kant is een plichtethicus die meent dat er alleen vanuit de goede wil en de wet van de rede, de categorische imperatief, moet worden gehandeld. De gevolgen van een morele handeling zijn niet van belang. Kant kan het dus niet eens zijn met de onderbouwing van de plicht van Murphy 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat de reden om de minstbedeelden aan een fatsoenlijk bestaansminimum te helpen ook voor Valentino geldt: zonder baantje en winterkleden heeft hij geen kans 1
- een uitleg dat de reden om minderheden te beschermen tegen stigmatisering ook voor Valentino geldt: Afrikaanse vluchtelingen zijn vaak slachtoffer van discriminatie en geweld 1
- een uitleg dat de reden om op nationaal vlak de minstbedeelden te helpen, overeenkomt met de reden die Rawls noemt om de kloof tussen arme en rijke staten te verkleinen: op zijn minst dienen staten een fatsoenlijke regering te hebben 1
- een uitleg dat reden om op nationaal vlak stigmatisering tegen te gaan, overeenkomt met de reden om rijkdom te herverdelen wanneer staten zich gerechtvaardigd inferieur beschouwen door een scheve verhouding van rijkdom 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De minstbedeelden moeten over voldoende middelen beschikken om intelligent en effectief gebruik te maken van hun vrijheden en om een waardevol leven te leiden. Valentino kan pas een leven in Amerika opbouwen wanneer hij op weg geholpen is met een baantje om in zijn levensonderhoud te voorzien en met basale kennis over het leven in Amerika (zoals bijvoorbeeld de sneeuw) 1
- In een liberale of een fatsoenlijke samenleving moet ook gewaakt worden voor omgangsvormen die onderdrukkend of stigmatiserend zijn voor minderheden. Zulke omgangsvormen kunnen op onrechtvaardige wijze het zelfrespect aantasten van degenen die niet worden erkend. Dit geldt ook bijvoorbeeld voor Valentino, die door zwarte jongens op straat gediscrimineerd wordt en slachtoffer wordt van geweld 1
- Iets soortgelijks geldt ten aanzien van de gemeenschap van volkeren; het gat tussen rijk en arm moet niet groter zijn dan in een liberale binnenlandse samenleving is toegestaan. Wanneer aan de plicht tot bijstand is voldaan en alle volkeren over een werkzame liberale of fatsoenlijke regering beschikken, is er geen reden om het gat tussen de gemiddelde rijkdom van de verschillende volkeren te verkleinen 1
- Hetzelfde geldt voor de basisstructuur van de gemeenschap van volkeren wanneer burgers van het ene land zich terecht vernederd voelen door de burgers van een ander land vanwege onrechtmatig verkregen rijkdommen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Valentino's oproep hem volgens Aristoteles dichter bij een goed leven brengt met behulp van: 2
 - Aristoteles' opvatting dat de mens zijn zelfrespect ontleent aan de gemeenschap waartoe hij behoort
 - een citaat uit tekst 4 waaruit blijkt dat Valentino kracht put uit de relatie met zijn lezers
- een argumentatie aan de hand van een eigen definitie van 'gemeenschap' of Valentino zichzelf en zijn lezers terecht als één gemeenschap beschouwt 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Valentino voelt zich als vluchteling buitengesloten en niet gewaardeerd in de VS. Hij beschouwt zichzelf als een blok aan het been van de mensen die hem helpen en hij heeft niet het gevoel dat hij erbij hoort. Daarmee wordt volgens Aristoteles aan een belangrijke basisbehoefte niet voldaan. De mens is volgens Aristoteles een gemeenschapswezen die zijn zelfrespect en identiteit in belangrijke mate ontleent aan zijn gemeenschap 1
- In tekst 4 schrijft Valentino: "Wat zijn we gezegend dat we elkaar hebben." Hij ervaart door zijn verhaal te vertellen nu dus wél een gevoel van verbinding en daarmee is hij dichter bij een goed leven volgens Aristoteles gekomen 1
- Mijn definitie van gemeenschap luidt: een groep van individuen met gedeelde waarden en symbolen. Aan de hand van deze definitie vind ik het terecht dat Valentino zich tot dezelfde gemeenschap als zijn lezers rekent. Zijn lezers hebben de moeite genomen zijn boek te kopen en te lezen. Ze hebben zich ingeleefd in zijn situatie. Valentino kan er terecht van uitgaan dat zijn lezers hem wél zien staan en hem wél begrijpen. Zijn levensverhaal is immers een gedeeld symbool 1

of

- Mijn definitie van gemeenschap luidt: een hechte sociale groep met een gedeelde taal en moraal. Op basis van deze definitie vind ik het twijfelachtig dat Valentino zich tot dezelfde gemeenschap als zijn lezers rekent. De aankoop van een boek is niet voldoende om te spreken van een hechte relatie. Bovendien kennen de lezers van zijn boek elkaar niet, spreken ze verschillende talen en is het voor Valentino onmogelijk in te schatten welke moraal zijn lezers erop nahouden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van het dilemma tussen collectieve en individuele zelfbeschikking: het recht van een individu om niet onderdrukt te worden kan haaks staan op het recht van een volk om eigen beleid te voeren 1
- een uitleg dat dit dilemma speelt voor de VN in Soedan: 2
 - De VN-waarnemer Pronk legt de nadruk op de schending van mensenrechten en dus op individuele zelfbeschikking.
 - Door Pronks standpunt als persoonlijke mening af te doen plaatst de (woordvoerder van de) secretaris-generaal van de VN collectieve zelfbeschikking en soevereiniteit van de Soedanese regering boven individuele mensen.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Staten hebben, net als individuen, recht op zelfbeschikking. Als een staat hongersnood, extreme armoede of een humanitaire ramp veroorzaakt binnen de eigen grenzen, hebben andere staten geen recht of plicht om in te grijpen. Tegelijk vinden we dat alle mensen recht hebben op individuele zelfbeschikking en een menswaardig bestaan. Het lijkt alsof dit niet tegelijk mogelijk is 1
- VN-waarnemer Jan Pronk vindt dat het zijn plicht is om voor de internationaal erkende mensenrechten op te komen en te protesteren tegen het Soedanese beleid 1
- Door Pronks keuze voor mensenrechten en individuele zelfbeschikking als persoonlijke mening af te doen, kiest de woordvoerder van de secretaris-generaal van de VN voor het belang van collectieve zelfbeschikking en soevereiniteit van de Soedanese regering boven dat van de individuele mensen. Hij beschouwt de inzet van milities om burgers te verdrijven of te vermoorden daarmee als een nationale aangelegenheid waar andere landen zich niet mee hebben te bemoeien 1

16 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met tekst 5 dat de internationale gemeenschap zich volgens Walzer terughoudend moet opstellen wat betreft de langetermijnverdeling van sociale goederen in Soedan: de bevrijding van de onderdrukking moet gebeuren door de onderdrukten zelf, zoals in de keuze voor een middelbare school 1
- een uitleg met tekst 5 hoe een verhaal als dat van Valentino volgens Walzer een positieve rol kan spelen bij het vinden van lokale rechtvaardigheid: gemeenschappelijke ceremonies kunnen helpen om over tegenstellingen/strijd heen te stappen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Zodra de Soedanezen bevrijd zijn van de terreur van de burgeroorlog zullen ze zelf hun samenleving moeten inrichten in overeenstemming met hun eigen identiteit en cultuur. In de wereld wordt het elke gemeenschap gegund zelfstandig keuzes te maken over een rechtvaardige verdeling van sociale goederen die aansluit bij de identiteit van de gemeenschap. Zodra Soedan daartoe in staat is, verdient het datzelfde voorrecht. Zo lezen we dat Eggers en Valentino eerst goed luisteren en dan pas samen besluiten om een middelbare school te bouwen, terwijl veel hulporganisaties niet de moeite nemen om te luisteren naar de wensen van de lokale bevolking

1
- De school in het dorp krijgt de naam van Valentino. Zijn verhaal is daarmee ook het verhaal van iedereen in het dorp geworden. Vanuit de gedeelde geschiedenis van de oorlog heeft het dorp op eigen kracht een hoopvol beeld voor de toekomst weten te maken. Volgens tekst 5 werd er een ceremonie gehouden waarbij de hele gemeenschap kwam opdraven. Volgens Walzer zijn zulke gemeenschappelijke referentiekaders nodig voor lokale rechtvaardigheid

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per examinator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 26 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	naar: filmkrant.nl
tekst 2	naar: cinema.nl
tekst 3	naar: JaarFAIRslag 2012, Tony's Chocolonely
tekst 4	bron: Dave Eggers, Wat is de Wat, Lebowski, 2012
tekst 5	naar: Sarah Morrison op www.theguardian.com